

existens, men den tänker vi med snarare än tänker på. Åldrandet gör dock att kroppen eller snarare delar av kroppen blir framträdande i vissa sammanhang. Tidigare självklara ting, platser och rutiner lämnar plötsligt sin självklara osynlighet och blir påtagliga, inte sällan med nya betydelser.

Åsa Alftberg har skrivit en intressant och läsvärd avhandling av stor samhällsrelevans. Den genererar ny kunskap om hur tid, rum, kropp, materialitet och rutiner flätas samman i görandet av äldre och åldrande. Analyserna leder fram till egna välgrundade slutsatser och hon lyckas väl med att knyta sin forskningsuppgift till det aktuella forskningsläget på området. Till avhandlingens svagare sidor hör det snäva urvalet pensionärer som intervjuas utan att författaren problematiserar konsekvenserna för generaliserbarheten av resultaten. En tydligare maktteoretisk ansats hade kunnat ge perspektiv på den kategori äldre som undersökts och som avhandlingen riskerar att normalisera som ”det vanliga svenska åldrandet”. Denna invändning till trots, menar jag att Alftberg har lyckats väl med att redogöra för komplicerade fenomenologiska resonemang på ett pedagogiskt sätt som gör texten tillgänglig även för en bred läsekrets. Det är min förhoppning att Åsa Alftbergs avhandling läses och diskuteras av vårdpersonal, anhöriga och samhällsplanerare eftersom den utgör ett starkt bidrag till nyansering och ifrågasättande av förgivet-tagna föreställningar om äldre och åldrande.

Beatriz Lindqvist, Södertörn

Ingalill Nyström: *Bonadsmåleri under lupp. Spektroskopiska analyser av färg och teknik i sydsvenska bonadsmålningar 1700–1870*. Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg 2012. 238 s., ill. CD. English summary. ISBN 978-91-7346-731-5.

Bonadsmåleri under lupp. Spektroskopiska analyser av färg och teknik i sydsvenska bonadsmålningar 1700–1870 – så heter den avhandling som Ingalill Nyström lade fram i oktober vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. Själv kallar hon den för ”en tvärvetenskaplig holistisk hantverksteknologisk studie inom conservation science” med en plats i forskningslandskapet ”någonstans mitt emellan traditionell naturvetenskap och humaniora”.

Det är ett på flera sätt epokgörande arbete. Med hjälp av laborativa metoder men också med en rejäl portion

egen praktisk erfarenhet och en ordentlig genomlysning av det skriftliga källmaterialet lanserar Nyström en berikande, delvis ny och alltigenom nyanserad bild av bonadsmåleriet och det hantverk det representerar.

Nyströms främsta källmaterial är själva föremålen och ambitionen har varit att ”så långt det är möjligt låta föremålet, de materiella testerna och spåren tala”. Närmare bestämt rör det sig om 70 bonader, utförda på både textil och papper under perioden 1700-talets mitt till 1870-talet, den tid då folkkonsten, till vilken dessa bonader räknas, blomstrade i vårt land. De flesta av de valda bonaderna är signerade, och samtliga är säkert attribuerade, stilistiskt *och* (inte eller) genom skriftliga och muntliga uppgifter – detta ”för att kunna ge en bild av tillverkningsteknik och typiska materialval för vederbörlig bonadsmålare respektive målarskola”. Och ”för att förstå bonadsmåleriets grundläggande uppbyggnad” har författaren utfört rekonstruktioner, något hon är bekväm med genom sin egen konstnärliga bakgrund.

Själv har jag i olika sammanhang framhållit värdet av att kombinera 1) ingående studier, bl.a. laborativa, av själva föremålet, 2) skrivna källor, bl.a. uppteckningar, som relaterar till föremålet och 3) beprövad erfarenhet genom praktiska experiment. I beskrivningen av det sydsvenska bonadsmåleriet och hur detta utförts bekräftar avhandlingen värdet i denna svårslagna kombination av källor och metoder. Här får man veta i vilken ordning de olika momenten utförts, om färgen varit utspädd, om penseln haft svinborst, vad som målats vått i vått, hur målningen grunderats och vad som fyllts i sist av allt. Så detaljrikt kan bara den uttala sig som själv jobbat konkret med hantverket, utfört en rad laborativa analyser och noga beaktat de skrivna källorna. Till de senare hör alla de uppteckningar om allmogemåleriet som Nordiska museet gjorde för 70–80 år sedan och vars uppgifter leder oss tillbaka till 1800-talets mitt, en tid när alltjämt de metoder som praktiserades sannolikt inte avvek nämnvärt från dem som praktiserades på 1700-talet.

På detta vis tar författaren sig framåt i jakten på nya uppgifter och nya belägg. Många tidigare antaganden har kunnat tillbakavisas eller nyanseras. Många nya upptäckter har gjorts, både beträffande material och teknik. Att bonadsmålarna använde sig av orpiment, ett giftigt kemiskt pigment, som ger gult, var helt oväntat, liksom gurkmeja. Undersökningarna har visat att det vanligaste bindemedlet var ägg, inte animaliskt lim, så som tidigare antagits, och att lokala variationer förekom – som att mjöl är en viktig ingrediens som bindemedel

i de färger som användes i måleriet från Allbo och Kinnevalds härader i södra Småland. Och när lim användes var det inte animaliskt utan gjort på stärkelse från korn.

Att ha den överblick som Nyström har, tack vare en mångårig verksamhet som bonadskonservator, är en nödvändighet för att kunna uttala sig om vad som är vanligt och ovanligt, väntat och oväntat. Den erfarenheten använder hon sig av när hon visar hur två olika målare båda kan använda sig av en ovanlig pigmentblandning och ser detta som ett tecken på att målarna haft någon form av kontakt eller använt sig av samma leverantör.

Avhandlingens nya uppgifter blir för Nyström en väg in i kulturhistorien. Hon nöjer sig inte med att ta fram nya data. Hon tolkar den också: ”Som museiobjekt kan bonaderna få en ny betydelse och förstås i ett nytt sammanhang.” Hon vidgar fältet långt bortom själva det materialtekniska genom att dra slutsatser beträffande målarens konstnärliga och tekniska kompetens och personliga arbetssätt men också om den kulturhistoriska kontexten i stort. Hon visar hur en målare medvetet använder sig av äggvita i en färg, äggula i en annan, för att nå kontraster i glansen. Hon visar hur en målare använde pensel för uppteckning av motivet efter mallar och att blyertspenna, där sådan förekommit, använts för utmärkning av motivet på fri hand. Hon ger inblick i vad den snabbt ruttande och snabbtorkande färgen konkret innebär för målaren: att jobbet måste utföras snabbt och beslutsamt innan färgen ”hugger”, och att flera bonader troligen utförts vid samma tillfälle för att ta vara på all den tillredda färgen.

Hon observerar hur en målares alltmer trängda ekonomi, så som den framgår i arkivmaterialet, återspeglar sig i valet av allt enklare material. Hon visar hur målare bosatta längre bort från marknadsplatser, städer och allfarvägar använder sig av enklare material än målare som bodde och verkade nära platser där möjligheterna var större till både försäljning och inköp av material. Hon har beaktat vilka apotek, för försäljning av pigment, som under den aktuella perioden fanns i området och visat hur val av teknik och material även kan ses som indicium på om en målare var skråutbildad eller utbildad på den ort han eller hon verkade som allmogemålare.

På detta sätt ger Nyström sina laborativa testresultat en vidare mening i ett större sammanhang, hon ger ett konkret innehåll åt sin skildring samtidigt som man som läsare ibland kommer mycket nära målarna som personer. Avhandlingen blir därmed också ytterligare en vägvisare bort från den numera ålderdomliga uppfattningen om folkkonsten som något kollektivt och

anonymt. Och fram träder de målade kvinnorna och männen med både sina individuella avvikelser och kollektivt traditionsbundna manér.

”Varför”-frågorna är alltid de svåraste, ofta de som kommer sist – sedan man besvarat frågan om ”vad” och ”hur”. Vi har alltmer kommit att förfina vår förmåga att identifiera folkkonstens olika mästare eller ”skolor” och deras särdrag, men varit sämre på att besvara frågan varför något ser ut som det gör – varför t.ex. kistor i Norrbotten har en annan form än kistor i Skåne. Ändå är det varför-frågorna som nästan alltid är de mest intressanta, som nästan alltid rymmer en problematisering eller frågeställning och ett frö till en utredning i sig. Nyström har tagit vara på chansen och ställer sig frågor som ”Vilken roll spelar traditionen, ekonomin, bostadsort m.m. för valet av material?”

Därmed visar avhandlingen också på betydelsen av att öppna museisamlingarna för provtagningar. Även om många av de prov som avhandlingen bygger på inte har inneburit någon fysisk åverkan, och även om de fall där prover för testanalyser tagits rört sig om enbart någon kvadratmillimeter från några utvalda ställen på bonaden, så är frågan kontroversiell. Detta, tillsammans med de resurser i dyrbar utrustning och tid för bedömning som metoderna kräver, gör att varje provtagning måste vara väl motiverad för att kunna rättfärdigas. Nyström har här satt ribban, visat hur det bör gå till. Som den goda forskare hon är tar hon sin utgångspunkt i tidigare antaganden eller påståenden beträffande material och teknik. Hon har varit oerhört omsorgsfull och tagit sig fram så långt som möjligt i det redan kända, i den tidigare forskningen, beaktat skriftligt källmaterial för att sedan utifrån denna plattform formulera de frågeställningar som ter sig rimliga att få svar på genom de laborativa testerna.

Själv beskriver hon det som att hon kombinerat ett induktivt tillvägagångssätt med ett deduktivt genom att först i ett ”pilotprojekt” – ungefär motsvarande innehållet i kapitel 4 – inventera och sammanställa alla tidigare kända data för att bilda sig ”en ny och fördjupad uppfattning om vilka material som är tänkbara och möjliga inom bonadsmåleriet” (induktivt).

Därmed har hon kunnat formulera hypoteser (deduktivt) om vad hon förväntar sig att finna när hon väl griper sig an uppgiften och har alltså rejält på fötterna innan hon skrider till verket med det som är hennes egen insats och avhandlingens kärna: de laborativa materialtekniska analyserna.

Den målgrupp som i första hand utpekats är ”konstve-

tare och etnologer och museer med bonadssamlingar”. Jag kan intyga att arbetet kommer att tas emot med öppna armar i de kretsarna, där jag själv befunnit mig i trettio av mina yrkesverksamma år. Bruksvärdet är stort. De laborativa testerna har visat i vilken mån som den okulära besiktningen håller, att man kommer ganska långt med blotta ögat – när man vet vad man letar efter. Men Nyström visar också vad man inte kan få syn på med blotta ögat – t.ex. om mjöl blandats i färgens bindemedel.

Arbetet är alltså efterlängt. Det kommer att välkomnas och vara direkt användbart bland åtskilliga museianställda, antikhandlare, samlare, hembygdsvårdare och alla som överhuvudtaget intresserar sig för eller är ägare av sydsvenskt bonadsmåleri. Och det är rätt så många.

Det har genom åren skrivits mycket om sydsvenska bonadsmålningar, detta för vårt land så säregna uttryck för en folkkonst, en hörnsten i det svenska nationella kulturarvet, lika betydelsefull som dalmåleriet. Så det känns som kronan på verket att den forskning som framför allt Nils-Arvid Bringéus drivit så framgångsrikt – i synnerhet med fokus på det bildmässiga innehållet – nu kompletteras med en djupdykning i material och teknik.

Betydelsen är uppenbar och kan sammanfattas enligt följande: 1) avhandlingen ger stoff åt våra attribueringar och dateringar av ett delvis svårbedömt material; 2) avhandlingen ger en fast grund för våra ställningstaganden beträffande vård, konservering och preventiv behandling; 3) avhandlingen visar på betydelsen av den erfarenhetsburna kunskapen och möjligheterna att återuppväcka gömda eller glömda förmågor och insikter; 4) avhandlingen ger nya kulturhistoriska perspektiv – som i sin tur påverkar våra värderingar av materialet både ekonomiskt och kulturhistoriskt – och därmed benägenheten att ta väl vara på det. De båda förstnämnda aspekterna är författaren själv mycket tydlig med. Hon ger både konkreta exempel och handfasta råd – som att hennes upptäckt av ljuskänsliga och giftiga färgämnen bör beaktas vid förvaring och hantering. Och att hennes upptäckt av proteinbaserade bindemedel är en grogrund för mikroorganismer, vilket innebär att den relativa fuktigheten måste hållas under uppsikt.

Den tredje aspekten är inte lika tydligt uttalad men finns där underförstått. Den fjärde berör hon genom att framhålla att det inte bara är *möjligheterna* att bevara objekten som stärks – utan även *viljan*: ”... på så vis är även jag i egenskap av materialforskare med och påverkar föremålets värde och dess indirekta bevarande”.

Och givetvis är denna avhandling en vägvisare för hur

motsvarande undersökningar kan utsträckas till andra materialgrupper, som t.ex. det dalmåleri som i likhet med det sydsvenska bonadsmåleriet är väl utforskat med avseende på ikonografi, attribueringar (dalmåleriet är i högre grad än det sydsvenska måleriet signerat) och utvecklingsdrag. Dalmåleriets material och teknik har behandlats bl.a. utifrån en märkligt välbevarad målarverkstad med allt dess innehåll (Mats Persson Stadig, Bjursås), men mer skulle kunna göras både av laborativa analyser och praktiska experiment.

Om jag ska värdera denna avhandling och jämföra den med något är det i så fall Peter Tångebergs utredning om de senmedeltida altarskåpens teknik och material – ett arbete som kom på 1980-talet och som i likhet med den nu aktuella avhandlingen sätter ljuset på ett för Sverige unikt välbevarat föremålsbestånd. Jon Braenne är en annan forskare, flitigt verksam bl.a. vid Nyströms heminstitution, som i likhet med Tångeberg kombinerat materialtekniska analyser med praktiskt utövande. Båda har levererat resultat som varit direkt användbara för ett gott omhändertagande av känsliga föremål och som gett faktaunderlag för en vederhäftig och intresseväckande presentation i t.ex. utställningssammanhang. För mig har de betytt oerhört mycket under min tid i museivärlden, både vad gäller faktan i sig och för de reflektioner kring föremål som källmaterial, kunskapsbyggande metoder i allmänhet och övergripande syn på kunskapsformer som de genererar. Nu lägger jag ytterligare ett verk till den raden.

Det är svårt att formulera några kritiska synpunkter på den här avhandlingen. Möjligen kan jag ifrågasätta Nyströms sätt att använda sig av begreppet syfte. Det som författaren utpekar som arbetets syfte, dvs. att ”kartlägga och utforska tillverkningsteknik och materialanvändning för de olika sydsvenska bonadstraditionerna” och att utveckla rationella arbetsmetoder för kemiska och tekniska materialanalyser”, skulle jag snarare definiera som ”mål”, dvs. något högst mätbart och konkret. Målet är uppnått i och med att forskningsuppgiften är genomförd, avhandlingen färdigställd och publicerad.

Syftet är – enligt mitt sätt att se – något annat, något vidare, något större, kanske t.o.m. något med betydelse långt bortom det aktuella ämnet, i detta fall de målade bonadernas kulturhistoriska värden och vårdtekniska problem. Det handlar om de effekter som uppnås på längre sikt genom att infria målen. Om målet med avhandlingen varit att bygga kunskapen kring material och teknik kan syftet på längre sikt i så fall vara att säkerställa attribueringar och framtida vårdåtgärder och

lyfta hittills förbisedda kvaliteter och därmed bidra till ökad respekt för ett utsatt kulturarv. Ett annat syfte, som gärna hade fått uttryckas mer i klartext, är att öppna den kulturhistoriska forskningen inom alla fält (inte bara bonadsmålari), för nya perspektiv genom att peka på de laborativa metodernas förtjänster. Resonemanget kring innebörden i de båda begreppen ”syfte” och ”mål” kan tyckas nördig. Men för mig handlar det om olika sätt att tydliggöra och kommunicera värdet av forskning, där ”målet” representerar det uppnådda resultatet och ”syfte” en viljeyttring, en färdriktning, en vision.

Jag hade också gärna velat se en tydligare koppling mellan frågeställning och svar. Frågeställningarna är: 1) Vilka material har använts och hur ser material- och måleriuppbyggnaden ut i bonadsmålningarna? 2) Vilka verktyg och målarredskap har använts vid tillverkning och vilka spår finns av dessa? 3) Hur skiljer sig måleriteknik, färg- och materialval mellan de olika bonadsmålarna? 4) I vilken utsträckning beror materialvalen på olika målartraditioner eller på den materialutveckling som skett under de olika decennierna eller beror materialvalet på geografiska och/eller ekonomiska faktorer? 5) Hur kan bonadsmålarna indelas utifrån materialinnehåll och måleri- och tillverkningsteknik? Den enda gång denna koppling är riktigt tydlig är i avsnittsrubriken ”Enskilda bonadsmålares specifika material och tekniker” som knyter direkt an till frågeställningen nr 3: ”Hur skiljer sig måleriteknik, färg- och materialval mellan de olika bonadsmålarna?”

Alla de övriga frågeställningarna besvaras – men på olika ställen i texten, utspritt genom hela boken. Frågeställning nr 1–2 besvaras på sid. 113–152. Frågeställning nr 4 besvaras huvudsakligen i Diskussion och slutsatser på sid. 207 ff och frågeställning nr 5 besvaras på samma sidor som frågeställning nr 3, dvs. på sid. 153 ff.

Jag anser att kapitlet Diskussion och slutsatser borde ha haft en tydlig återkoppling med repetition av samtliga frågeställningar och att alla de fem frågeställningarna där borde matchats av var sin avsnittsrubrik lika tydligt synkad som i fallet med frågeställning nr 3.

En tredje synpunkt är egentligen ingen kritik utan mer ett förslag för eventuell framtida utgivning av en populariserad vägledning eller handbok. Visserligen ger författaren själv uttryck åt förhoppningen att avhandlingen ska kunna tjäna som ”en handbok för museipersonal och andra inom folkkonstfältet” och att vissa delar av texten därför har en mer populärvetenskaplig ”approach”. Och visst kan avhandlingen fungera som en sådan. Särskilt tabellen som snabbt och enkelt ger en fingervisning om

materialet i de enskilda målarnas färgpalett. Men jag tror att chanserna att nå fram och göra innehållet ännu mer användbart och angeläget skulle öka väsentligt med en viss omredigering. En sådan omredigering tror jag i så fall främst skulle omfatta det som är avhandlingens kärna, kapitlen 4 och 5.

Om kapitel 4 är en redovisning av de teoretiska utgångspunkterna, dvs. av allt det kunskapsstoff som varit möjligt att uppnå utan praktiska tester och laborativa analyser, så är kapitel 5 en redovisning av de praktiska tester och laborativa analyser som genomförts och de resultat som dessa gett. Den redovisningen är sedan i sin tur uppdelad i ett avsnitt där resultatanalysen redovisas för sig, följt av ett avsnitt där de olika skolornas särdrag presenteras. Som ytterligare en referens hänvisas i texten till ”rådatan”, dvs. den CD-romskiva med testresultat som bifogas den tryckta avhandlingen.

Detta känns logiskt för ett vetenskapligt arbete av denna typ och är även en föredömligt pedagogisk redovisning av arbetets kronologiska och strategiska upplägg: först ta reda på så mycket som möjligt innan resurser och ansträngningar börjar läggas på dyrbara och tidskrävande experiment. Men för den antikvarie som ska använda boken som faktaunderlag för t.ex. en utställningstext eller katalogisering är det en onödigt omständlig redogörelse som kräver rätt så mycket av ”hoppig” läsning för att få sig till livs nödvändiga fakta. De olika uppgifterna skulle kunna presenteras mer samlat och fokuserat med stöd i både de skriftliga källorna (kap. 4) och testerna (kap. 5) i ett och samma kapitel. Utgångspunkten skulle då kunna vara de olika ”skolorna” och de namngivna målarna, vilka material och tekniker de kan förknippas med, och vilka olika skriftliga källor och laborativa testresultat dessa uppgifter bygger på.

I en populariserad handbok för antikvarier, samlare och allmänhet utan tillgång till kvalificerad utrustning skulle jag också gärna se en ”lathund” med anvisningar för vad som kan observeras och identifieras med blotta ögat, vad som kan observeras med enklare spektroskopiska metoder och utan ingrepp; och vad som kräver mer avancerad utrustning och specialistkompetens samt fysiska ingrepp i föremålet. Det hade t.ex. varit värdefullt att få Nyströms hållpunkter, råd och anvisningar för vad man bör titta på för att skilja mellan cinnober och mönja i den röda färgen, vejde/indigo eller pariserblått i den blå. Om det nu är möjligt. Ty en sak framstår med all önskvärd tydlighet efter att ha tagit del av denna avhandling: Analysen av material och teknik hos gamla

föremål är svår. Och konservatorer med kompetens att inte bara bevara föremål utan också avläsa dem som kulturhistoria är önskvärda vid alla museer med kulturhistoriska föremålssamlingar. Konservatorns möjligheter att tillföra det historiska materialet ytterligare dimensioner är en aspekt som bör få större utrymme i nyrekryteringen av vårdteknisk personal till våra kulturarvsbevarande institutioner.

Johan Knutsson, Stockholm

Jenny-Leontine Olsson: *Kön i förändring. Den svenska könsrollsforskningen 1959–1979*. Sekel, Lund 2011. 395 s. English summary. ISBN 978-91-85767-81-6.

Könsrollsbegreppets spridning till vardagsspråket är en av samhällsvetenskapens mest betydande exporter till allmänheten, konstaterar idéhistorikern Jenny-Leontine Olsson i sin avhandling *Kön i förändring. Den svenska könsrollsforskningen 1959–1979*. Ordet könsroll ingår idag i vardagssvenskan och betecknar en allmän förståelse av könens sociala konstruktion. Söker man efter könsroll på Wikipedia definieras ordet inledningsvis som: ”de socialt och kulturellt betingade skillnaderna mellan könen, exempelvis skillnader i beteende, normer, resurser, värderingar och status”. Definitionen illustreras av bilder föreställande två matlagande kvinnor glatt poserade framför en spis respektive en manlig smed upptagen av hårt arbete vid ett mekaniskt städ. Bildvalet påminner om att begreppet könsroll inte sällan förstås som knutet till ordet traditionell. Att laga mat i hemmet tillhör den ”traditionellt kvinnliga” könsrollen, medan hårt förvärvsarbete tillhör den ”traditionellt manliga”. Det underförstås ofta att dessa traditionella könsroller är något som vi om inte helt gjort oss av med så i alla fall blivit medvetna om och problematiserar i vår vardag; att vi lever jämställt. I den allmänna beskrivningen av Sverige och svenskhet framhålls inte sällan jämställdheten som en viktig beståndsdel. Sverige, menar många, är världens mest jämställda land.

Vid den tid som Olsson studerar var ordet könsroll fortfarande framförallt ett vetenskapligt begrepp. En viktig funktion som könsrollsbegreppet fyllde var, enligt författaren, att omformulera kvinnofrågorna till att gälla alla, att bli könsrollsfrågor. Viktiga frågor var skattepolitiken, likalönefrågan, kvinnors förvärvsarbete och mäns och kvinnors olika yrkesval. Genom att studera ett brett spektrum av texter – monografier, antologier, artiklar,

forskningsrapporter, läroböcker, kursböcker, studievägledningar, forskningspopulariseringar och uppsatser, av framförallt sociologer som Edmund Dahlström, Harriet Holter och Rita Liljeström, undersöker Olsson vilken syn på kön, identitet, makt och vetenskap som förmedlades av könsrollsforskningen under perioden 1959–1979.

Som Olsson påpekar har den svenska könsrollsforskningen inte tidigare varit föremål för en egen studie, vilket jag menar gör avhandlingen både intressant och viktig. *Kön i förändring* kan sägas vara en del i den serie avhandlingar som utkommit de senaste tio åren som med olika angreppssätt bidrar till att ringa in den svenska könspolitikens historia. Här kan exempelvis nämnas Jessica Lindverts *Feminism som politik* (2002), Maria Törnqvists *Könspolitik på gränsen* (2006), Emma Isakssons *Kvinnokamp* (2007), Helena Hills *Befria mannen!* (2007), Kerstin Alnebratts *Meningen med genusforskningen* (2009), Klara Arnbergs *Motsättningarnas marknad* (2010) och Mia Liinasons *Feminism and the Academy* (2011). Även min egen avhandling *Könsmakt eller häxjakt?* (2009) kan räknas in här. Men trots att Olsson tar sin utgångspunkt i feministisk teoribildning avseende begrepp som kön, sexualitet och makt, så påpekar hon att *Kön i förändring* inte är en genusvetenskaplig avhandling. Hon förklarar ställningstagandet med att det hon studerar är könsrollsforskarnas idéer om kön, inte hur femininitet och maskulinitet skapas. Även om jag inte riktigt förstår på vilket sätt det här ämnesvalet skulle diskvalificera studien från att vara ”genusvetenskaplig”, så är det ett ställningstagande som genomsyrar avhandlingen och som påminner om vilken betydelse forskarens utsiktsplats får för den historia som skrivs.

När den andra vågens svenska kvinnorörelse beskrivs i olika sammanhang ingår vanligen kampen för de politiska reformer som frigjorde kvinnorna från hemmet under 1970-talet, såsom dagis, särbeskattning och föräldraförsäkring, som centrala beståndsdelar i en framgångsberättelse. Reformerna utgör inte sällan själva utgångspunkten när kvinnorörelsen ska sammanfattas och rörelsen antas ha en viktig del i skapandet av den svenska jämställdheten. Från ett kvinnorörelseperspektiv skulle kanske Eva Moberg, genom debattinlägget ”Kvinnans villkorliga frigivning” (1961), fått större utrymme som den som gett könsrollsbegreppet ett ansikte, men hos Olsson beskrivs könsrollsteorin framförallt ha varit en angelägenhet för sociologin. Av den anledningen framhålls i stället den svensk-norska antologin *Kvinnors liv och arbete* (1962), där Edmund Dahlström var redaktör, Harriet Holter ingick som ar-